

DOI 10.26886/2414-634X.4(23)2018.8

UDC: 378.011.3-051:7-047.48: 001. 82

**PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT
OF THE FUTURE FACTOR OF MYSTIC EDUCATION:
THEORETICAL METHODOLOGICAL ASPECT**

R. A. Savchenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

M. P. Drahomanov National Pedagogical University, Ukraine, Kyiv

The role of competence and personality-oriented approaches as the basis for solving the problem is substantiated. It was found out that the personal and professional formation of future specialists of artistic education in the broad sense is a system of representations, concepts, ideas, concepts concerning the development of the personality of a specialist, his culture at certain stages of professional training and musical and pedagogical activities. In the narrow sense, it is a system of knowledge about the individual and personal qualities of a teacher, the mechanisms of self-knowledge and self-improvement, ways to solve problems arising in musical and pedagogical activities, professional development and ways to overcome them.

Key words: person-professional formation, methodological approaches, personality traits, professional qualities, future teacher-musician.

Савченко Р. А., доктор педагогічних наук, професор. Особистісно-професійне становлення майбутнього фахівця мистецької освіти: теоретико-методологічний аспект / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Україна, Київ.

Обґрунтовано роль компетентнісного та особистісно-орієнтованого підходів як основи вирішення проблеми. З'ясовано, що особистісно-професійне становлення майбутніх фахівців мистецької

освіти в широкому сенсі являє собою систему уявлень, концепцій, ідей, понять щодо розвитку особистості фахівця, його культури на певних етапах професійної підготовки і музично-педагогічної діяльності. У вузькому розумінні – це система знань про індивідуальні та особистісні якості вчителя, механізми самопізнання й самовдосконалення, шляхи вирішення проблем, що виникають у музично-педагогічній діяльності, професійному становленні та способи їх подолання.

Ключові слова: особистісно-професійне становлення, методологічні підходи, особистісні якості, професійні якості, майбутній педагог-музикант.

Вступ. Реформування системи освіти України актуалізує проблему особистісно - професійного становлення високо кваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців мистецької сфери, творчий та інтелектуальний розвиток яких є обов'язковою умовою для здійснення інноваційної діяльності. У цьому контексті особливого значення набуває підвищення професіоналізму викладачів мистецьких дисциплін, що відповідає запитам сучасного життя. Специфіка педагогічної діяльності ставить перед учителем ряд вимог до його особистості, які в педагогічній науці визначаються як особистісно-професійне становлення. Перше характеризує інтелектуальну й емоційно-вольову сторони особистості, суттєво впливає на результат професійно-педагогічної діяльності і визначає індивідуальний стиль педагога.

Для обґрунтування проблеми особистісно-професійного становлення майбутнього фахівця мистецької освіти базовими є педагогічні дослідження І. Беха, С. Вершловського, Е. Зеєра, І. Зязюна, В. Кравцова, В. Радула, В. Сластьоніна та ін. Окремі аспекти

професійної підготовки педагога - музиканта висвітлено в працях Е.Абдулліна, Л. Арчажнікової, Н. Гуральник, Г. Дідич, Л. Коваль, А. Козир, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, Р. Савченко та ін. Проблемам професійного становлення вчителів мистецьких дисциплін присвячені дисертаційні дослідження Я. Сверлюка, В. Орлова, П. Петеліна, Хуан Чанхао та ін.

Метою статті є висвітлення теоретико-методологічних аспектів проблеми особистісно-професійного становлення майбутніх фахівців мистецької освіти. Автори сучасних філософських і психолого-педагогічних словників розглядають категорію становлення з різних сторін, зокрема, як категорію діалектики, що означає процес формування будь-якого матеріального або ідеального об'єкта, яка передбачає перетворення можливості в дійсність у процесі розвитку; як процес переходу від одного ступеня розвитку до іншого, момент взаємоперетворення протилежних і разом з тим взаємопов'язаних моментів розвитку; як набуття нових ознак і форм у процесі розвитку, наближення до окресленого стану характеру, особистості, мислення; як процес розвитку, в якому індивід бере на себе відповідальність за максимально повну реалізацію свого потенціалу; як «становлення соціальної зрілості» – характер змінюваності соціальної зрілості, зокрема її розвитку, безперервний перехід якості, що відповідає одному (нижчому) рівневі, в іншу, тобто в якість, що відповідає вищому рівневі соціальної зрілості [4, с. 253].

«Становлення» як філософська та психолого-педагогічна категорія відображає процес діалектичного переходу від одного ступеня розвитку до іншого, взаємоперетворення протилежних і разом з тим взаємопов'язаних моментів розвитку. Концептуальні ідеї професійного

становлення особистості вчителя полягають у розкритті природи та умов реалізації особистісно-розвивальних функцій навчально-виховного процесу, у визначенні цільових, змістових та процесуальних характеристик професійної педагогічної освіти (етапи), системи фахової підготовки педагога-музиканта, що передбачає її цілеспрямованість, безперервність професійного розвитку і самовдосконалення.

Професійне становлення вчителя як термін в психології та педагогіці використовується досить широко. Вченими визначено соціально-педагогічні характеристики особистості вчителя, які доповнюють зміст і структуру професійного становлення як вирішення професійно значущих, більш ускладнених завдань – пізнавальних, морально-етичних та комунікативних, у процесі чого вчитель оволодіває необхідним комплексом, пов'язаним з його професією, ділових та моральних якостей.

Становлення особистості вчителя розглядається не тільки як накопичення знань, а постійне вдосконалення самої особистості, її морально-етичних та професійно-педагогічних якостей. У цьому процесі перевага надається соціально-педагогічним характеристикам особистості вчителя серед яких: соціальна активність як сутнісна властивість індивіда, найважливіша якість особистості; гуманістична орієнтація, що відповідає глобальним змінам у сучасному світі; критичність мислення як прояв аналітичного підходу до процесу пізнання, оцінки оточуючої дійсності; залучення педагога до процесу взаємодії та співробітництва. до соціально-педагогічної концепції

В. Радул розглядає професійне становлення особистості вчителя як процес, зумовлений взаємодією простору педагогічної діяльності, культурного простору і простору особистісного самоздійснення; а також розвиток особистісних професійно необхідних якостей і характеристик,

професійної культури і компетентності майбутнього вчителя як процес оволодіння засобами вирішення професійно-педагогічних завдань і моделями їхнього розв'язання [3, с 5,6]. Вчений виділяє такі етапи професійного становлення вчителя:

1) виникнення і формування професійних намірів; 2) професійне навчання як основа обраної спеціальності; 3) входження в професію; 4) часткова або повна реалізація в самостійній професійній діяльності. Результатами кожного етапу, на думку дослідника, є професійне самовизначення, професійна (педагогічна) майстерність, професійна компетентність [3, с. 125].

В. Орлов визначає професійне становлення вчителя мистецьких дисциплін як складне й багатомірне явище особистості, що являє собою процес виникнення в особистості тих професійних якостей, яких у неї не було і які відповідають суттєвим вимогам, що висуває професія; етап розвитку професійної культури, на якому професійні якості вже сформовані, але професійна діяльність не набула завершеної форми; рух і розв'язання суперечності між існуючими рефлексивними уявленнями, способами мислення, знаннями, вміннями і навичками художньо-педагогічної діяльності та відсутністю досвіду їх реалізації на практиці [2, с. 246].

У прогресивних зарубіжних освітніх системах реалізується ідея А. Енштейна та Б. Рассела про те, що основним принципом і критерієм ефективності навчального закладу будь-якого типу має стати гуманізм освіти, що забезпечується його змістом та методикою педагогічного впливу, а також визнанням пріоритету особистості учня як вищої цінності суспільства. Вчені сходяться на думці, що сучасна професійна школа має:

1) задовольняти потреби у фахівцях, відрізнятися професійною компетентністю; 2) здійснювати навчально-виховний процес на принципах педагогіки співтворчості; 3) стимулювати пізнавальну активність учнів і ефективно реалізовувати їх творчий потенціал.

Основними рисами професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога має стати:

- гуманістична спрямованість, визнання пріоритету особистості;
- формування цілісної особистості в процесі навчання;
- переклад майбутнього педагога з об'єктної в суб'єктну позицію;
- перегляд змісту, форм і методів професійної підготовки;
- розробка нових технологій професійної підготовки, що відображають рівень, досягнутий сучасними фундаментальними та прикладними науками,

диференціацію та індивідуалізацію, передовий досвід тощо [1].

Спираючись на сказане, особистісно-професійне становлення майбутніх фахівців мистецької освіти має здійснюватися з урахуванням методологічних підходів у пізнанні педагогічних фактів, явищ і процесів, які впливають на вибір педагогічних стратегій і методів навчання.

Загальновизнаним підходом до навчання, який має забезпечити максимальне наближення основ майбутньої професії та спеціальності до організації та надання освітніх послуг на сучасному етапі визначено компетентнісний підхід. Його сутність полягає у вдосконаленні моделі фахівця в особистісному та діяльнісному аспектах. Він передбачає побудову змісту освіти, застосування способів підготовки таким чином, щоб у студентів здійснювалося поступове формування елементів професійної діяльності і вони згодом досягли рівня, характерного для компетентного фахівця. Оскільки педагогіка мистецької освіти спирається на максимальне індивідуальне самовираження особистості, провідним підходом має стати особистісно –

орієнтований підхід, як основа компетентнісного, вихідними положеннями якого є наступні:

1) забезпечувати розвиток і саморозвиток особистості студента як суб'єкта пізнавальної та предметної діяльності;

2) забезпечувати кожному студентові (спираючись на його здібності, нахили, інтереси, ціннісні орієнтації та суб'єктивний досвід) можливість реалізувати себе в різних видах діяльності;

3) зміст освіти, її засоби й методи організуються так, щоб студент міг вибирати предметний матеріал, його вид та форму;

4) освіченість як сукупність знань, умінь, індивідуальних здібностей є найважливішим засобом становлення духовних та інтелектуальних якостей

студента і має бути основною метою сучасної освіти;

5) освіченість формує індивідуальне сприйняття світу, можливості його творчого вдосконалення, широке використання суб'єктного досвіду в інтерпретації та оцінці фактів, явищ, подій навколишньої дійсності на

основі особистісно значущих цінностей і внутрішніх настанов;

6) найважливішими чинниками особистісно - орієнтованого навчального процесу є ті, що розвивають індивідуальність студента, створюють умови для його саморозвитку та самовираження;

7) особистісно - орієнтоване навчання будується на принципі варіативності [5].

Навчання має ґрунтуватися на суб'єктності учня як суб'єкта учіння, визнання за ним права на самовизначення і самореалізацію в навчально-пізнавальній діяльності через оволодіння її способами, що передбачає пристосування освіти до нього, а не навпаки, як у традиційному навчанні. Це вимагає кардинальної зміни мети й ціннісних орієнтацій навчального процесу, оновлення змістового

компонента і його гуманітаризації, перебудови технології та її гуманізації й демократизації, зміни методики діяльності педагога та розширення в ній технології співробітництва, коригування характеру навчально-пізнавальної діяльності учня як суб'єкта навчального процесу.

Мета такого навчання – гармонійне формування і всебічний розвиток особистості українського громадянина, повне розкриття його творчих сил, набуття власного «Я», неповторної індивідуальності. Він має стати суб'єктом життєдіяльності, професійної діяльності, а не опанувати тільки певну сукупність загальнонаукових і професійних знань, навичок і вмінь.

Це кардинально змінює функції освітнього процесу, основними серед яких стають виховна, розвивальна і самовдосконалення, а не освітня, як у традиційній системі. В такому розумінні освіта гуманізується, бо вона всебічно сприятиме збереженню та розвитку екології людини, допомагатиме її інтелектуальному, духовному й фізичному збагаченню, не насильницькій соціалізації в умовах навчально-пізнавальної діяльності. Це автоматично вимагає суттєвої корекції змісту освіти та шляхів і методів її реалізації. Змістовий компонент навчального процесу має охоплювати, з одного боку, все те, що потрібно учневі для формування і розвитку особистості, а з іншого – для формування особистості професіонала. Під час конструювання і реалізації освітнього процесу виявляється суб'єктний досвід кожного студента, його соціалізація в умовах освітньо-виховних систем.

Отже, особистісно-професійне становлення майбутніх фахівців мистецької освіти в широкому сенсі являє собою систему уявлень, концепцій, ідей, понять щодо розвитку особистості фахівця, його культури на певних етапах професійної підготовки і музично-педагогічної діяльності. У вузькому розумінні – це система знань про

індивідуальні та особистісні якості вчителя, механізми самопізнання й самовдосконалення, шляхи вирішення проблем, що виникають у музично-педагогічній діяльності, професійному становленні, та способи їх подолання.

Висновки. Особистісно-професійне становлення включає в себе розвиток самосвідомості, формування системи ціннісних орієнтацій, моделювання свого майбутнього, побудову еталонів у вигляді ідеального образу професіонала, і відбувається на основі освоєння суспільно вироблених уявлень про ідеали, норми поведінки і діяльності. Цього можна досягти тільки шляхом упровадження в освітній процес нової педагогічної технології, в основі якої – розуміння, активний діалог, самоуправління, взаєморозуміння, які передбачають суб'єкт-суб'єктні взаємини між педагогами та учнями. Наші подальші дослідження будуть присвячені розробці такої технології.

Література:

1. Бех І. Д. *Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади: наук. видання / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с. – (Твори: в 2 кн. / І. Д. Бех, кн. 2).*
2. Орлов В. Ф. *Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: [монографія. ред. І. А. Зязюна] / Валерій Федорович Орлов – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.*
3. Радул В. В. *Основи професійного становлення майбутнього вчителя: [навч. посібник] / Радул В. В., Кравцов В. О., Михайличенко М. В. – Кіровоград: РВВ КДПУ, 2006. – 216 с.*
4. *Словник - довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової.– Одеса: Пальміра, 2006. – 364 с.*
5. Якиманская И.С. *Технология личностно – ориентированного*

образования. / И. С. Якиманская. М., 2000. – 356 с.

References:

1. Bekh I. D. *Vykhovannia osobystosti. Osobystisno oriientovanyi pidkhid: naukovopraktychni zasady: nauk. vydannia / Ivan Dmytrovych Bekh. – K.: Lybid, 2003. – 344 s. – (Tvory: v 2 kn. / I. D. Bekh, kn. 2).*
2. Orlov V. F. *Profesiine stanovlennia maibutnikh vchyteliv mystetskykh dystsyplin: teoriia i tekhnolohiia: [monohrafiia. red. I. A. Ziaziuna] / Valerii Fedorovych Orlov – K.: Naukova dumka, 2003. – 262 s.*
3. Radul V. V. *Osnovy profesiinoho stanovlennia maibutnoho vchytelia: [navch. posibnyk] / Radul V. V., Kravtsov V. O., Mykhailychenko M. V. – Kirovohrad: RVV KDPU, 2006. – 216 s.*
4. *Slovnyk - dovidnyk z profesiinoi pedahohiky / za red. A. V. Semenovoi. – Odesa: Palmira, 2006. – 364 s.*
5. *Yakymanskaia Y. S. Tekhnolohiia lychnostno - oryentyrovannoho obrazovanyia / Y. S. Yakymanskaia. M., 2000. – 356 s.*